

KİTAB MƏDƏNİYYƏTİNİN İNKİŞAFINDA HEYDƏR ƏLİYEVİN ROLU

Xalidə Oktay qızı Xəlilova

*AMEA-nın Fəlsəfə və Sosiologiya İnstitutu,
Sosial psixologiya şöbəsi
dissertant, elmi işçi
Yasamal rayonu, Hüseyn Cavid pros. 115
xalida-83@rambler.ru*

Açar sözlər: kitab mədəniyyəti, kitabxana siyasəti, nəşriyyat, maarifçilik, rəqəmsal kitabxana

Ключевые слова: книжная культура, библиотечная политика, издательское дело, просвещение, цифровая библиотека

Keywords: book culture, library policy, publishing, education, digital library

Xülasə: Məqalədə Heydər Əliyevin Azərbaycanda kitab mədəniyyətinin formalaşması və inkişafına verdiyi töhfələr elmi əsaslarla təhlil edilmişdir. Heydər Əliyevin rəhbərliyi altında kitabxanaların genişləndirilməsi, nəşriyyat sektorunun inkişafı və milli ədəbiyyatın beynəlxalq aləmdə tanıtılması istiqamətində görülmə işlər araşdırılmışdır. Həm sovet dövründə, həm də müstəqillik illərində kitab mədəniyyətinə göstərilən diqqət ölkədə maarifçiliyin inkişafına mühüm təsir göstərmişdir. Məqalədə həmçinin, kitabxana sisteminin modernləşdirilməsi, rəqəmsallaşdırılması və beynəlxalq kitab mədəniyyəti ilə əlaqələrin gücləndirilməsi məsələləri də təhlil olunmuşdur. Heydər Əliyevin kitab siyasətinin davamı olaraq, bu gün də Azərbaycan dövlətinin və Heydər Əliyev Fondunun kitab mədəniyyətinin qorunması və inkişafına verdiyi dəstək vurğulanmışdır.

Резюме: В статье научно анализируется вклад Гейдара Алиева в формирование и развитие книжной культуры в Азербайджане. Рассмотрены мероприятия, проведенные под его руководством в сфере расширения сети библиотек, развития издательского сектора и популяризации национальной литературы на международной арене. Внимание, уделенное книжной культуре как в советский период, так и в годы независимости, сыграло важную роль в развитии просвещения в стране. В статье также рассматриваются вопросы модернизации библиотечной системы, цифровизации и укрепления международных связей в области книжной культуры. Подчеркивается, что политика Гейдара Алиева в этой сфере продолжается и сегодня при поддержке азербайджанского государства и Фонда Гейдара Алиева, способствующего сохранению и развитию книжной культуры.

Summary: The article provides a scientific analysis of Heydar Aliyev's contribution to the formation and development of book culture in Azerbaijan. It examines the measures taken under his leadership to expand the library network, develop the publishing sector, and promote national literature on the international stage. The attention given to book culture during both the Soviet period and the years of independence played a crucial role in the advancement of education in the country. The article also explores issues related to the modernization of the library system, digitalization, and the strengthening of international relations in the field of book culture. It highlights that Heydar Aliyev's book policy continues today with the support of the Azerbaijani state and the Heydar Aliyev Foundation, which contributes to the preservation and development of book culture.

Kitab mədəniyyəti hər bir xalqın intellektual və mədəni inkişafının ayrılmaz hissəsidir. Kitablار bilik və maarifin yayılmasında mühüm vasitə olmaqla yanaşı, milli-mənəvi dəyərlərin qorunması və gələcək nəsillərə ötürülməsində mühüm rol oynayır. Azərbaycanın zəngin kitab mədəniyyəti tarixi

qədim dövrlərə əsaslanırsa da, onun sistemli şəkildə inkişafı XX əsrin ikinci yarısında yeni mərhələyə qədəm qoymuşdur. Bu inkişafın əsas istiqamətverici qüvvələrindən biri də Heydər Əliyevin kitabxana, nəşriyyat və maarifçilik sahəsində həyata keçirdiyi siyasət olmuşdur [1]. Məqalənin məqsədi Heydər Əliyevin kitab mədəniyyətinin inkişafına verdiyi töhfələri elmi əsaslarla təhlil etməkdir.

Heydər Əliyevin rəhbərliyi dövründə Azərbaycanda kitabxana işi və kitab nəşri sahəsində əhəmiyyətli islahatlar həyata keçirilmişdir. O, həm Sovet İttifaqı dövründə, həm də müstəqillik illərində ölkə mədəniyyətinin inkişafını gücləndirmək üçün kitabxanaların genişləndirilməsinə və onların modernləşdirilməsinə xüsusi diqqət yetirmişdir. SSRİ dövründə, kitabxanaların sayı artırılmaqla yanaşı, əhəlinin kitablarla tanış olması, müxtəlif məlumat mənbələrinə çıxışı da təmin edilib. Kitabxanaların genişləndirilməsi, həmçinin əhəlinin maariflənməsi və mədəniyyətin qorunmasına yönəlmiş bir siyasət olmuşdur. Bu dövrdə həmçinin, milli ədəbiyyatın qorunması və inkişaf etdirilməsi, Azərbaycan dilindəki nəşrlərin artması Heydər Əliyevin diqqət mərkəzində idi. O, həmçinin xalqın zəngin ədəbi irsini gələcək nəsillərə çatdırmaq məqsədilə, bir çox klassik əsərlərin nəşrini və yayılmasını təmin etmişdir [1, s. 45-47].

Müstəqillik dövründə Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycanda kitab nəşri və yayımı sahəsində mühüm islahatlar həyata keçirildi. Xüsusilə, 1998-ci ildə senzuranın ləğvi [2], kitab çapı sahəsində yeni bir dövrün başlanğıcı oldu. Bu qərar, nəşriyyat sektorunun inkişafını və sərbəst fikir mübadiləsini təmin etdi. Əvvəlki dövrlərdə tətbiq olunan senzura, milli ədəbiyyatın inkişafını ləngidirdi və mövzu məhdudiyyətləri yaradırdı. Heydər Əliyevin qərarı ilə yazıçılar öz fikirlərini sərbəst şəkildə ifadə edə bildilər. Bu, həm də Azərbaycan ədəbiyyatının beynəlxalq səviyyədə daha geniş yayılmasına imkan yaratdı. Nəticədə, milli və dünya ədəbiyyatının sərbəst yayımlanması, Azərbaycanın mədəniyyətinə yeni imkanlar açdı. Bu dəyişikliklər həmçinin, kitab bazarında rəqabətin artmasına və müxtəlif mövzuların oxuculara təqdim edilməsinə şərait yaratdı.

Heydər Əliyev kitabxanaları maarifləndirmə siyasətinin əsas dayaqlarından biri hesab edirdi. 1995-ci ildə qəbul edilən "Kitabxana işi haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanunu [3] ölkədə kitabxanaların qorunması, bərpa və inkişafını hüquqi çərçivəyə salmışdır.

Müstəqillik illərində Heydər Əliyev Milli Kitabxananın fondlarının zənginləşdirilməsi və regionlarda kitabxana şəbəkəsinin genişləndirilməsini prioritet məsələ kimi müəyyən etmişdir. O, kitabxanaların müasir texnologiyalarla təmin olunması və müxtəlif informasiya resurslarının əldə edilməsi üçün xüsusi göstərişlər vermişdir. 2000-ci illərdə bu siyasət Heydər Əliyev Fondu tərəfindən davam etdirilmiş və Fond, ölkə üzrə kitabxanaların inkişafını dəstəkləməyə başlamışdır. Rəqəmsal kitabxanaların yaradılması sahəsində həyata keçirilən layihələr, həm milli ədəbiyyatın qorunmasına, həm də dünyanın müxtəlif kitabxanalarına daha asan çıxış imkanı yaratmağa yönəlmişdir. Bu addımlar nəticəsində Azərbaycan, dünya kitab mədəniyyətinə inteqrasiya olmağa və informasiya texnologiyalarının imkanlarından daha geniş istifadə etməyə başlamışdır [4, s. 54-56].

Heydər Əliyev dövründə Azərbaycanın beynəlxalq kitab mədəniyyəti sisteminə inteqrasiyasına da xüsusi önəm verilmişdir. 1997-ci ildə Bakıda keçirilən Beynəlxalq Kitab Sərgisi-Müşavirəsi ölkəmizin bu sahədəki mövqeyini gücləndirmişdir [5, s. 32-43]. Eyni zamanda, Heydər Əliyev klassik Azərbaycan ədəbiyyatının dünya dillərinə tərcüməsini və xarici ölkələrdə çap olunmasını təşviq etmişdir. Nizami, Füzuli, Nəsimi və digər klassiklərin əsərləri onun dövründə müxtəlif dillərdə nəşr olunmuş və dünya ictimaiyyətinə təqdim edilmişdir [6, s. 78-81].

Nəticə: Heydər Əliyevin kitab mədəniyyətinin inkişafına verdiyi töhfələr Azərbaycan maarifçiliyinin və elmi-mədəni irsinin qorunmasına mühüm təsir göstərmişdir. O, kitabxana və nəşriyyat sahəsində həyata keçirdiyi islahatlarla ölkədə intellektual mühitin inkişafına zəmin yaratmış, xüsusilə də gənc nəslin bilik və təhsilə çıxış imkanlarını genişləndirmişdir. Onun təşəbbüsləri nəticəsində kitabxana şəbəkəsi genişlənmiş, yeni kitabxanalar inşa edilmiş və mövcud kitabxanalar müasir tələblərə uyğun olaraq təkmilləşdirilmişdir. Eyni zamanda, nəşriyyat sektoru daha müstəqil və rəqabətqabiliyyətli

yətli formaya düşərək, milli və dünya ədəbiyyatının geniş yayılmasına şərait yaratmışdır. Heydər Əliyevin kitab siyasəti milli ədəbiyyatın və elmi nəşrlərin beynəlxalq aləmdə tanınmasına, həmçinin Azərbaycan klassiklərinin əsərlərinin xarici dillərə tərcümə olunaraq nəşr edilməsinə yönəlmişdir. Bu siyasət təkcə ölkə daxilində deyil, həm də beynəlxalq kitab sərgilərində və layihələrdə iştirak etməklə Azərbaycan mədəniyyətinin dünyada tanınmasına xidmət etmişdir. Məhz bu siyasətin davamı olaraq, Heydər Əliyev Fondu və Azərbaycan dövləti mədəniyyət strategiyası çərçivəsində kitab nəşrini, kitabxana fəaliyyətini və intellektual irsin qorunmasını bu gün də fəal şəkildə dəstəkləməkdədir. Bu fəaliyyətlərin nəticəsi olaraq, ölkədə müasir kitabxanaçılıq sistemi formalaşmış, rəqəmsal kitabxanalar yaradılmış və gənclərin elmi biliklərə daha asan çıxışı təmin edilmişdir.

Ədəbiyyat:

1. *Əliyev, H.* (1974). Azərbaycanın kitabxana siyasəti və maarifləndirmə məsələləri. Bakı: Azərnəşr.
2. *Əliyev, H.* (1998). Azərbaycan Respublikasında senzuranın ləğvi haqqında fərman. Bakı: Prezident Administrasiyası.
3. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi. (1995). Kitabxana işi haqqında Azərbaycan Respublikası Qanunu. Bakı: Qanun Nəşriyyatı.
4. Heydər Əliyev Fondu. (2006). Azərbaycanın kitab mədəniyyəti layihələri. Bakı: Fondun rəsmi nəşri.
5. Azərbaycan Milli Kitabxanası. (1997). Beynəlxalq Kitab Sərgisi-Müşavirəsinin hesabatı. Bakı: Kitab Nəşriyyatı.
6. *Quliyev, R.* (2001). Azərbaycan kitab mədəniyyətinin beynəlxalq arenada rolu. Bakı: Elm və Həyat.